

VILTEN

Een verhaal uit het tijdschrift “Handwerken zonder grenzen”. (4/81)

De GESCHIEDENIS:

Het vilten of vervilten van wol is een heel oude techniek en was en is verspreid over de hele wereld. Er werd ver voor onze jaartelling al vilt gemaakt. Men zegt, dat het eerste viltmaken begonnen is met het verzamelen van plukken wol, dat aan takken was blijven hangen.

Vilt vormt zich onder invloed van: Warmte

Wrijving

Druk

Vocht

Het MATERIAAL:

Het materiaal is wol. Ongesponnen wol vezels wel te verstaan. Wol heeft n.l. een bijzondere eigenschap. De wolvezel heeft n.l. heel fijne schubjes.

STAP 1: Het kaarden: De wolvezels moeten zorgvuldig en gelijkmatig verdeeld worden

STAP 2: Het vilten: De schubjes gaan verder uitstaan door vocht en warmte en worden dan hakeriger. Als je dan die hakerige vezels tegen elkaar gaat wrijven, haken ze eerder aan en in elkaar. Dat gaat nog beter als je bij het water wat zeep toevoegt. Zijn de vezels goed in elkaar gehaakt dan ontstaat er een samenhangend geheel (= vlies).

STAP 3: Het vollen: Dit vlies krijg je sterker door het in elkaar te drukken. De haakjes gaan dan niet meer los van elkaar. LET OP: Het vlies krimpt daar wel behoorlijk door, maar wordt wel sterker en ook dikker. (vollen = krimpen)

Niet elke soort wol is er geschikt voor. Niet elke wol heeft n.l. dezelfde schubben.

Niet geschikt is wol van een schaap, dat voor de eerste keer geschoren wordt, de Texelaar en het zwartblesschaap. Je hebt wol nodig met zachte, kroeserige onderwol en lange grovere bovenharen. LET OP: De wol mag niet gewassen zijn, moet nog vet zijn. Het vuil moet eruit gehaald worden. Raar is, dat donkere wol moeilijker vervilt dan gewone lichte wol.

De TECHNIEK:

Het maken van een proeflapje.

1. Je hebt 2 kaardeplanken nodig.

Neem een klein plukje ruwe, vuile wol en verdeel dat op de kaarde die we in de linker hand houden. De wol vanaf de kant met de steel neerleggen, naar onder toe wat minder. Bij ruwe wol leggen we de “scheerkant” van de pluk aan de steelkant van de kaarde. Neem de andere kaarde in de rechterhand en ga van boven naar beneden zo’n keer of drie over de linker kaarde, doe dit stevig maar voorzichtig.

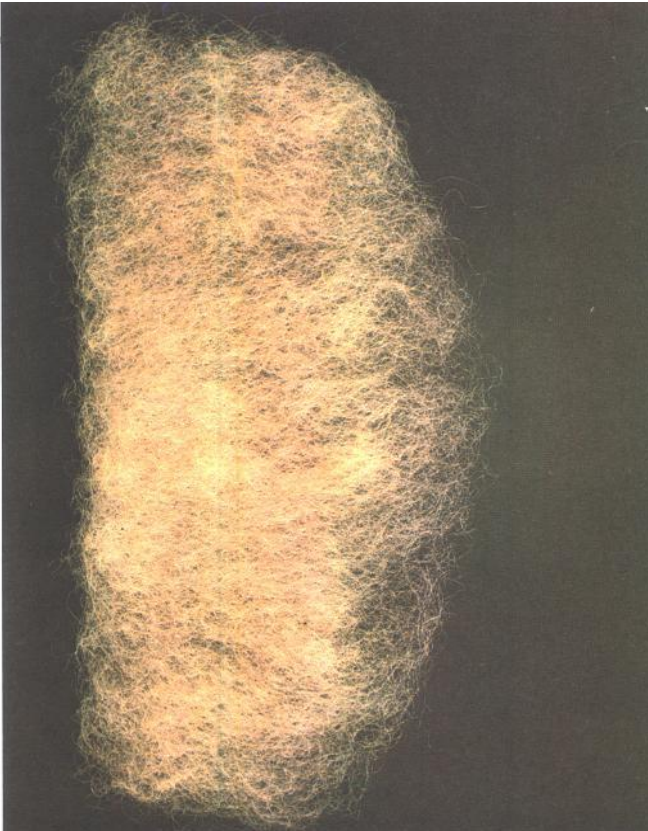
2, Keer dan de rechterhand zo dat de stelen van de kaarde planken naar dezelfde kant wijzen en ga één maal rustig doch stevig over de linker kaarde heen (van u af duwen). Hierdoor komt de wol die op de rechter kaarde zat weer op de linker. Deze twee handelingen enkele malen herhalen tot er een mooi, gelijkmatig vlies zonder ophopingen op de linker kaarde zit.

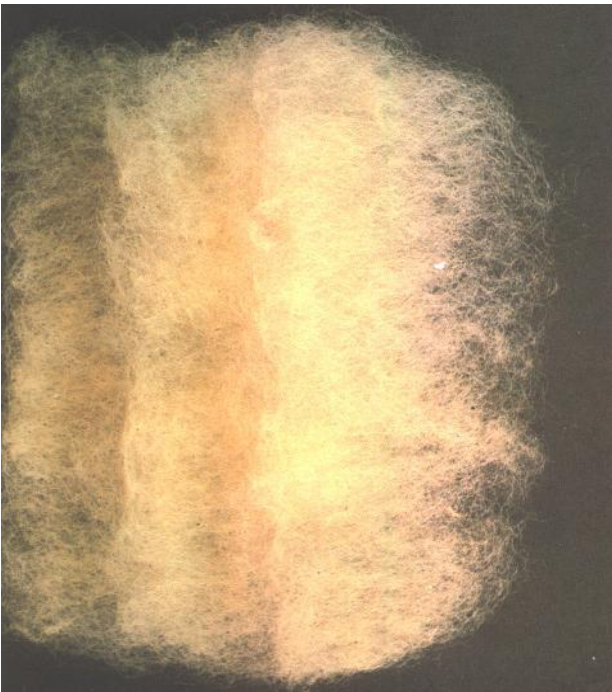
3, Nu het vlies voorzichtig van de kaarde trekken, een beetje van onder af, eigenlijk lichten we het van de haakjes af. Door dit kaarden worden de vezels in één richting gelegd en eventueel aan elkaar geklitte vezels uit elkaar geborsteld. Krijg je de wolpluk niet goed doorgekaard, dan neem je waarschijnlijk te veel wol op de kaarde.

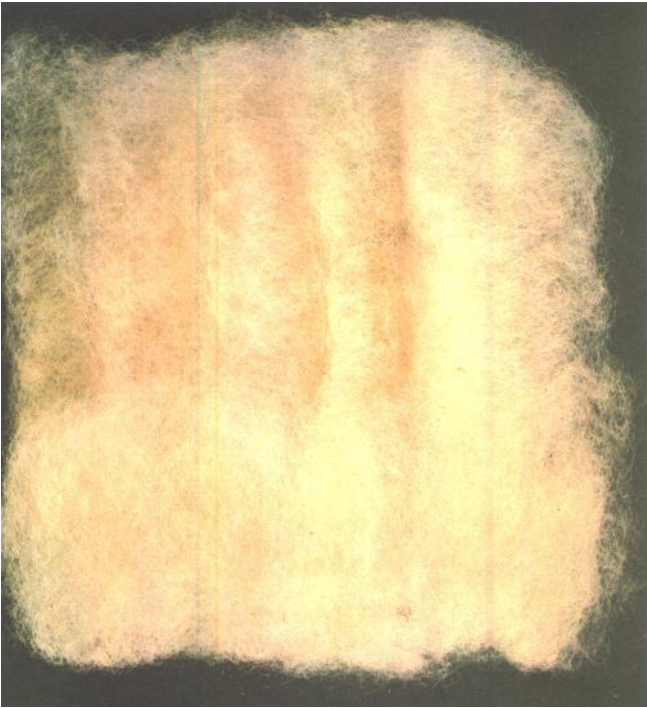
4, Dit is een vlies, dat van de kaardeplank komt. Links de rechte kant (die van de steelkant van de kaarde komt, rechts de uitlopende kant. Controleer of er geen vuil of verdikkingen meer in het vliesje zitten (ze er anders voorzichtig uitplukken)

5, Om een proeflapje te maken leggen we de vliesjes op deze wijze dakpansgewijs op elkaar. Ze liggen ongeveer de helft over elkaar heen. Maak een vierkant: in dit voorbeeld 18 bij 18 cm.

6, Op deze foto is het eerste vliesje van de tweede laag opgelegd. De volgende komen er weer dakpansgewijs overheen. Let steeds goed op, het vlies moet heel gelijkmatig zijn. Als het klaar is nog even de maat opmeten en noteren.

7, Het wolvlies ligt op de aanrecht en het zeepsop staat klaar. Giet nu een klein beetje zeepsop (van groene zeep) in het midden van het vlies. Absoluut niet te veel. Doop de handen in het zeepsop en duw het wolvlies vanuit het midden heel voorzichtig plat. Alleen maar drukken zodat de lucht eruit gaat en het vlies plat wordt.

8, Op deze wijze vanuit het midden het hele vlies plat duwen, steeds een klein beetje zeepsop toevoegen en de handen in het zeepsop dopen om te voorkomen dat de droge wol aan de handen blijft plakken. Alleen maar duwen op het vlies waarbij we moeten zorgen dat het vlies niet groter wordt, alleen plat. De randen recht houden door de losse wol een beetje tegen te houden zoals we op de foto

zien. Zodra de wol nat wordt vormt zich eigenlijk al een samenhangend vlies dat echter nog heel onsterk is en snel kan uitrekken.

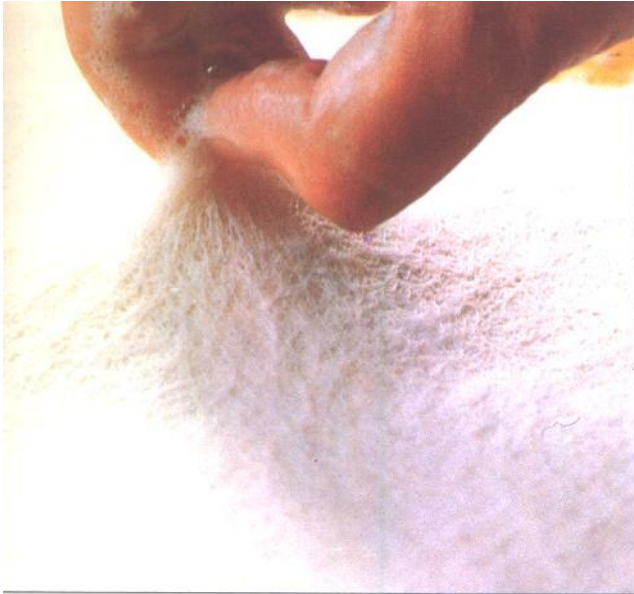

9, Als het hele vlies nat en plat is gaan we heel voorzichtig met de platte vingers over het vlies wrijven, eerst heel zachtjes, later wat steviger. Draai de hand vanaf de kanten naar binnen anders wordt het vlies steeds groter en worden de kanten dun. Af en toe de handen nat maken met zeepsop. Na een poosje ontstaat er al zo'n verband dat het vlies voorzichtig omgekeerd kan worden. Nu de achterkant op dezelfde manier met ronddraaiende bewegingen wrijven. Na een poosje weer keren enz. Na enkele malen keren krijg je al een echt "lapje"

10, Hoelang je moet vilten hangt van zoveel factoren af, maar reken maar op ongeveer 15 minuten voor zo'n klein proeflapje, Als je denkt dat je een goed samenhangend vlies hebt, ga je controleren of je vlies klaar is. Pak een puntje van het vlies op en trek er voorzichtig aan. Trek je op die plaats het hele vlies omhoog, dan is het vilten klaar, trek je nog losse wolvezels omhoog dan moet je doorgaan. Probeer die

test op meerdere plaatsen aan beide kanten, het kan zijn dat je niet overal even lang en goed hebt gewreven.

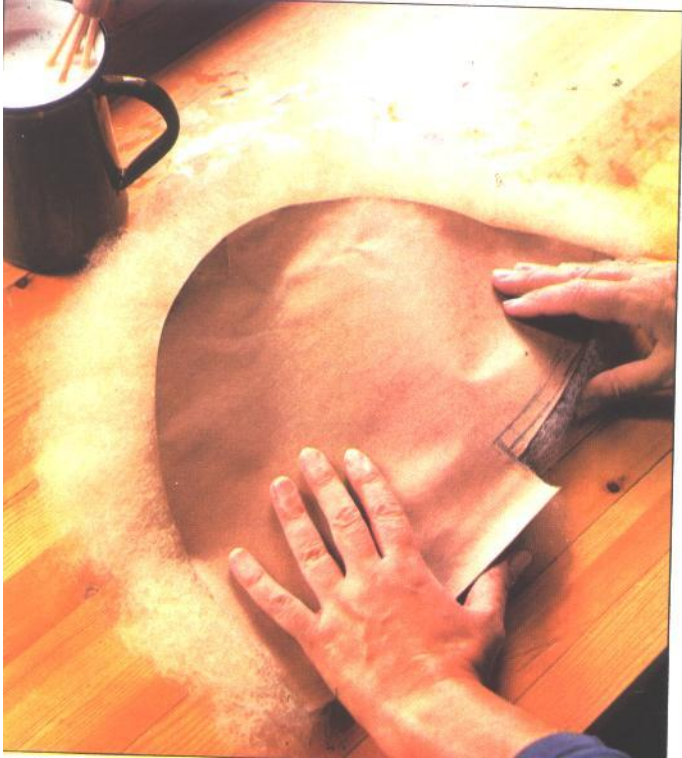
11, Duw het proeflapje over iets ruws, hier ribbels. De ribbels geven tegendruk. In de richting waarin je het werk duwt, krimpt het, daarom steeds keren. Krijg je te veel sop, spoel het dan even weg met warm water (45 -50 graden C.) en voeg weer een beetje zeepsop toe.

Het maken van een muts.

1, We beginnen met het kaarden van de wol. De vliesjes leggen we op het patroon (in vorm); weer 2 lagen kruiselings op elkaar. Langs de hele ronde bovenkant 3 cm naad nemen. Je maakt zo 2 vliezen,

voor het tweede vlies draai je het patroon om. Op deze foto hebben we het patroon even op het vlies gelegd om je de naadtoeslag goed te laten zien.

2, Als beide vliezen klaar liggen gaan we vilten. Dit is het eerste vlies. We zorgen dat de naadtoeslag droog blijft. Leg het plastic patroon er steeds even op om te controleren of je goed de maat houdt. Het eerste vlies goed vilten maar niet steeds omkeren omdat je dan de kans hebt dat de naadtoeslag ook nat wordt en dat mag absoluut niet.

Als beide vliezen klaar liggen gaan we vilten. Dit is het
es. We zorgen dat de naadtoeslag droog blijft. Leg het p
troon er steeds even op om te controleren of u goed de
udt. Het eerste vlies goed vilten maar niet steeds omker
dat u dan de kans heeft dat de naadtoeslag ook nat wor
dat mag absoluut niet.

3, Als het eerste vlies al aardig goed devilt is leggen we het plastic patroon er op en vouwen met droge handen de naadtoeslag over de patroonrand naar binnen. Meestal zal het vouwrandje net nat genoeg zijn om zo omgeslagen te blijven liggen. Mocht de omgeslagen naadtoeslag op sommige plaatsen erg dik zijn dan kunnen we er voorzichtig wat uitplukken.

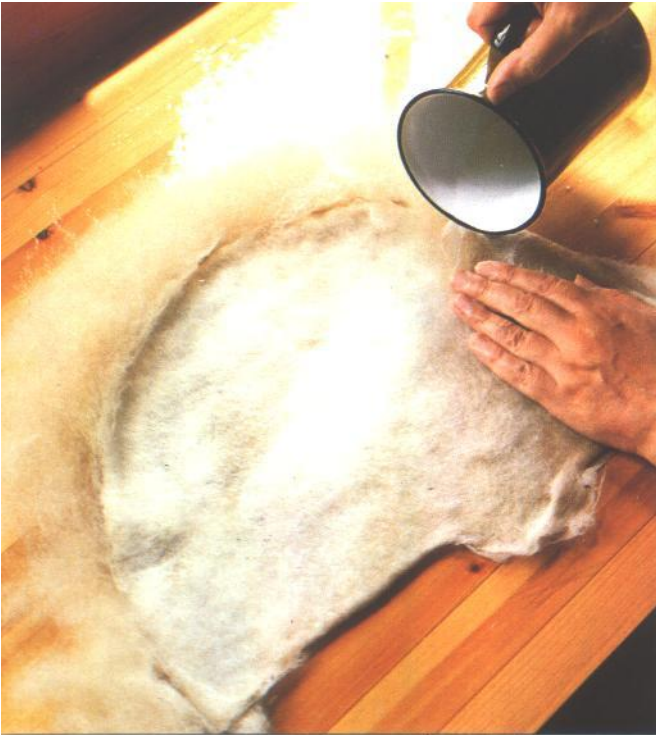

4, Hierna leg je het tweede vlies voorzichtig op het eerste vlies; doe dit met droge handen anders blijft gelijk de wol aan je handen plakken! Ga vilten vanuit het midden maar houd de randen weer droog. De omgevouwen naadtoeslag van het eerste deel wordt nu gelijk meegevilt met het tweede deel, als die al nat was geweest zou dat problemen geven.

Hierna legt u het tweede vlies voorzichtig op het eerste; doe dit met droge handen anders blijft gelijk de wol aan uw handen plakken! Ga vilten vanuit het midden maar houd de randen weer droog. De omgevouwen naadtoeslag van het eerste deel wordt nu gelijk meegevilt met het tweede deel, als die al nat was geweest zou dat problemen geven.

5, Als je een redelijk samenhangend vlies hebt draai je het geheel voorzichtig om. Je hebt wat extra stevigheid door de plastis mal die er in zit. Nu vouw je de droge naadtoeslag om (iets uitpluizen als dat nodig is), maakt hem vochtig en drukt hem vanaf de rand naar binnen op het werk. Nu ga je het geheel goed vilten waarbij we het geheel af en toe omkeren.

6, Als je merkt dat je een goede samenhang hebt, ga je voorzichtig met je hand tussen de twee lagen en wrijft eerst zacht en later steviger de naadtoeslag goed aan. Je merkt dat je steeds meer verband in het geheel krijgt. Als het werk te nat wordt laat je het uitlekken eventueel duw of knijp je zachtjes het nat vanuit de bovenkant van de bol naar onder.

7, Op een gegeven moment kun je het werk helemaal oppakken zonder dat het uitrekt of vervormt. Nu vooral de naden goed vilten. Je merkt wel wanneer hij sterk genoeg is om ook de binnenkant goed te vilten, dus om hem om te draaien (pas op voor uitrekken). Ook die kant goed vilten. Het plastic kan er nu uit. Het geheel ziet er wat vreemd uit maar dat komt goed!

Op een gegeven moment kunt u het werk helemaal oppakken zonder dat het uitrekt of vervormt. Nu vooral de naden vilten. U merkt wel wanneer hij sterk genoeg is om ook menkant te vilten, dus om hem om te draaien (pas op uitrekken). Ook die kant goed vilten. Het plastic kan er zijn. Het geheel ziet er wat vreemd uit maar dat komt goed!

8, Als het vilten klaar is gaan we vollen. Denk steeds goed aan de kennis die we opgedaan hebben bij het proeflapje. De krimp ontstaat in de richting waarin we duwen. We moeten de muts zowel in de breedte als in de hoogte krimpen. Begin bij de breedte. Vouw hem dubbel en ga vollen. Keer hem enz. Je merkt dat je hem op een gegeven moment als het ware kunt boetseren.

9, Ook bij het vollen gaan we met de hand in de muts. Met onze vuist wrijven we stevig over het vlies. Let op dat je de randen ook goed krimpt. Het uitstaande randje aan de voorkant iets uitrekken. Om de bol goed rond te krijgen kun je het beste de muts regelmatig binnenste buiten keren en met de hand in de bol hem in elkaar duwen.

10, Als de muts gaar krimpen moeten we ook op de maat letten. Het is wel een beetje nat werkje, maar het gaat het beste als je de muts af en toe even opzet. Met de handen goed over het vilt wrijven, dan komt hij prachtig in vorm. Je kunt dan ook goed zien waar hij nog meer gekrompen moet worden, met andere woorden: in welke richting

